

MIELIPITEEN MUODOSTAMISESTA MAANPUOLUSTUSASIOISSA

Vilho Tervasmäki

Historialliset maanpuolustusasenteet

Suomen laillisen hallituksen sotavoimien syntyvaiheet ja muutkin vuoden 1918 tapahtumat aiheuttivat sen, etteivät sosiaalidemokraatit ja kommunistit pitkään aikaan arvostaneet puolustusvoimia. Heidän käsityksensä mukaan ne palvelivat vain kapitalistisen valtion sisäpoliittisia tarkoituksia. Useimmat muutkin puolueet katsoivat, että sisäisen järjestyksen ja kansalaisten henkilökohtaisen turvallisuuden ylläpitäminen oli maan itsenäisyyden puolustamisen ohella toisena puolustusvoimien päätehtävänä. Yleisen mielipiteen muodostuminen maanpuolustusasioissa tapahtui sen sijaan valtakunnan ulkoisen turvallisuuden merkeissä.

Maan hallitus ei varsinaisesti ottanut kantaa mielipiteenmuodostukseen. Se hyväksyi muun muassa Eirik H o r n b o r g i n puheenjohtamalla toimineen puolustusevisionin käsityksen, että Suomen itsenäisyyttä uhkasi suurin vaara, jos Neuvostoliitto hyökkäisi maahamme. Tämä käsitys olikin toisen maailmansodan päättymiseen asti maanpuolustuksellisen mielipiteenmuodostuksen perusta.¹

Tärkeimpinä mielipiteen muodostajina maanpuolustuskysymyksissä toimivat sotaväki ja suojeluskuntajärjestö. Niiden suorittama informointi levisi porvarillisen ja puolueettoman sanoma- ja aikakauslehdistön välityksellä. Ne saivat äänensä kuuluville myös paraateissa ja juhlatilaisuuksissa, joita viimeksi mainittuja suojeluskuntajärjestö pani toimeen melko runsaasti. Esimerkiksi viimeisenä rauhan vuonna 1938 suojeluskuntajärjestöllä oli yhteensä yli 12 000 valistus- ja juhlatilaisuutta ja niissä yli 1 750 000 osanottajaa.²

Vaikka sosiaalidemokraatit ja kommunistit esiintyivät yleensä oppositiossa puolustuslaitosta kohtaan, jo 1920-luvun alkupuolella oli sosiaalidemokraatteja, jotka ymmärsivät maanpuolustuksen merkityksen. Niinpä kansanedustaja T. T a i n i o lausui asevelvollisuuslakia syksyllä 1922 käsiteltäessä seuraavaa:

Kirjoittaja on suorittanut aktiiviupseeritutkinnon 1941, yleisesikuntaupseeritutkinnon 1950 sekä väitellyt valtiotieteen tohtoriksi 1964 ja palvelee pääesikunnan tiedotusosaston osastopäällikkönä.

»... Aikaisemmin oli koko työväen asema sellainen, että sillä ei ollut mitään, mikä olisi käsittänyt velvollisuudekseen puolustaa. Se on vähitellen parin vuosikymmenen, 25 vuoden kuluessa valloittanut itselleen kansalaisoikeudet tässä maassa... ilman suurempia vastalauseita kirjoitettiin meidän puolueemme pää-äänenkannattajassa viime vuonna, että 'rajalle', joka miehen velvollisuus mennä rajalle, jos vihollinen hyökkää. Suomen työväki pitää saada siihen asemaan, että se ymmärtää yleisesti, että sillä on jotakin menetettävää, jos vihollinen valtaa maan, tässä tapauksessa vihollinen, joka ymmärtääkseni edustaa alhaisempaa kulttuuritasoa, kuin mitä Suomen kansalla on...»³

Vuonna 1938 sosiaalidemokraatit olivat hallitusvastuussa ja tukivat yhdessä muiden puolueiden kanssa kaikkia maanpuolustustoimenpiteitä. Heidän käsityksensä mukaan koko maailma oli sotapsykoosin vallassa. Pienelläkään maalla ei ollut varaa laiminlyödä puolustustaan hyökkäävän fasismin ja muiden totalitaaristen valtioiden uhatessa maailmanrauhaa.⁴

Toisen maailmansodan aikana lähes koko Suomen kansa oli maanpuolustustoimenpiteiden takana. Varsinkin talvisodan päivinä maan puolustaminen koettiin poikkeuksetta välttämättömänä pakkona, jolla ei ollut muita vaihtoehtoja. Jatkosotaa taas pidettiin talvisodan suoranaisena jatkona. Keskeisenä mielipiteen muodostajana puolustusvoimissa toimi Päämajan tiedotusosasto.⁵

Suomen sotilaspoliittisen aseman muututtua täydellisesti Moskovan välirauhassa vuonna 1944 ja Pariisin rauhassa vuonna 1947 seurasi useita vuosia kestänyt epävarmuuden aika. Tällöin maanpuolustustehtävät ja -asenteet kokivat uudelleenmuotoutumisen.

Välirauhansopimuksen solmimisen jälkeen puolustusvoimista lähtöisin oleva mielipiteenmuodostus supistui tuntuvasti. Varsinkin vasemmisto syytti puolustusvoimia käydystä sodasta ja pyrki kaikin keinoin heikentämään puolustusvoimain asemaa. Ulkopolitiikka ja suhteet Neuvostoliittoon nousivat nyt etualalle. Näkyvimmäksi mielipiteenmuodostajaksi tuli pääministeri ja myöhemmin tasavallan presidentti J. K. P a a s i k i v i lähimpine apulaisineen. Muutosprosessi olisi muodostunut hyvinkin vaikeaksi, elleivät puolustusvoimissa palvelevat olisi jo ennen sotaa ja sodankin aikana tottuneet pysyttämään poliittisen keskustelun ulkopuolella.⁶

Kun käsitykset maan uudesta asemasta eivät olleet vielä selkiytyneet, oli ymmärrettävää, että myös maanpuolustuspoliittisen mielipiteenmuodostuksen vapautta rajoitettiin. Vuoden 1956 kesään asti oli puolustusvoimia koskeva yleinen informointi rajoitettu minimiin ja julkisuuteen voitiin tietoa antaa vain urheilusta ja juhlatilaisuuksista. Pääesikunnan tiedotusosaston päällikkö, everstiluutnantti Kalle L e h m u s totesikin 1950-luvun alkupuolella, että rajoitettu tiedotustoiminta oli puolustusvoimain etujen vastaista mutta hallituksen etujen mukaista.

Mielipiteenmuodostus oli kuitenkin käynnissä puolustusvoimien omassa keskuudessa. Ensimmäiseksi yritykseksi tässä suhteessa tuli uusien valistustyöohjeiden julkaiseminen sekä valtakunnallisten neuvottelupäivien järjestäminen yhtymien ja joukko-osastojen valistusupseereille syksyllä 1946. Käytännöllisten kysymysten käsittelyn ohella puolustusministeri Yrjö K a l l i n e n piti esitelmän, jossa hallituksen ulkopoliittikan mukaisesti pyrittiin osoittamaan »perivihollinen»-käsitteen sopimattomuus maanpuolustuksellisessa valistustyössä. Saman suuntainen oli maisteri J. W. K e d o n esitelmä historian opetuksesta puolustusvoimissa.⁷

Puolustusneuvoston ja henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan vaikutus mielipiteenmuodostukseen

Huhtikuun 6 päivänä 1948 solmittu ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus vaikutti selventävästi Suomen maanpuolustuspoliittiseen asemaan, mutta siinä ensimmäistä kertaa mainittua pyrkimystä pysytellä suurvaltojen ristiriitojen ulkopuolella ei vielä silloin sovellettu maanpuolustukselliseen mielipiteenmuodostamiseen.

Presidentti J. K. Paasikivi lausui ystävyys- ja avunantosopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 1948, että Porkkalan laivastotukikohta ja Neuvostoliiton mahdollisuudet käyttää kaikkia sinne johtavia kulkuteitä, antoi Suomen puolueettomuudelle oman värinsä. Kaikesta tästä huolimatta monet niistäkin, jotka Moskovan välirauhansopimuksen ja Pariisin rauhansopimuksen perusteella pitivät sisäisiä ja paikallisia tehtäviä varten tarkoitettuja rajoitettuja puolustusvoimia tarpeettomina, tarkistivat kantansa. Kun puolustusrevisio, joka oli työskennellyt J. W. K e d o n ja T. F. V e i s t a r o n johdolla, sai vuonna 1949 mietintönsä valmiiksi, se esitti myös puolustusvoimien uudelleen järjestämistä suunnilleen entisen laajuisena. Liittoutuneiden valvontakomissio lopetti samana vuonna toimintansa.⁸

Sisäpoliittinen suunnanmuutos vuonna 1948, uuden asevelvollisuuslain säätäminen vuonna 1950 ja puolustusvoimain väliaikaisuuden ja epävarmuuden tilan päättyminen vuonna 1952 tapahtuneeseen uudelleenjärjestelyyn palauttivat normaalitilan puolustusvoimiin. Puolustusvoimat pääsivät lujittamaan asemaansa ja koulutustaan sekä samalla keskuudessaan vaikuttamaan mielipiteiden myönteiseen muodostumiseen.⁹

Näihin aikoihin tapahtui huomattavia muutoksia myös yleisessä mielipiteessä. Jaakko V a l t a s e n tutkimuksen mukaan kannatti vuonna 1948 puolustuslaitoksen lakkauttamista 28 % kansasta, mutta vuonna 1953 vain 6 %. Viimeksi mainittuna vuonna puolet haastatelluista piti maan riippumattomuutta taloudellista hyvinvointia tärkeämpänä. Eroja käsityksissä

kuitenkin esiintyi, sillä esimerkiksi SKDL:n äänestäjien piirissä ainoastaan 9 % haastatelluista asetti maan riippumattomuuden taloudellisen hyvinvoinnin edelle.¹⁰

Selvästi havaittavaksi käännekohtaksi maanpuolustuspoliittisessa mielialiteenmuodostuksessa tuli Porkkalan laivastotukikohdan palauttaminen Suomelle vuonna 1955 eli ennen vuokra-ajan päättymistä. Presidentti Paasikivi osoitti tapauksen johdosta pitämässään puheessa, että tukikohdan palauttaminen oli erinomaisen tärkeä asia Suomelle sekä että samalla päättyi tukikohdan Suomen puolueettomuutta ja kansainvälistä asemaa värittänyt vaikutus. Eräät neuvostoliittolaiset tutkijat totesivat myöhemmin, että ystävyys- ja avunantosopimuskin on ensi sijassa Suomen puolueettomuuden takuusopimus, joka astuu voimaan vasta sen jälkeen kun Suomen aluetta loukataan.

Sittemmin tasavallan presidentti Urho K e k k o n e n on useissa puheissaan korostanut Suomen puolueettomuusaseman merkitystä ja hankkinut tälle asenteelle niin itään kuin länteenkin suuntautuneilla valtiovierailuillaan yleisen hyväksymisen. Konkreettisenä osoituksena tästä oli vuonna 1962 hyväksytty Pariisin rauhansopimuksen uusi tulkinta, jonka mukaan Suomella oli mahdollisuus puolustuksellisten ohjusaseiden hankkimiseen.¹¹

Jo ennen tätä, 28. 12. 1961, pitämässään puheessa presidentti Kekkonen käsitteli puolueettomuuden edellytyksiä ja osoitti siinä myös maanpuolustuksen osuuden lausueessaan:

»Puolueettomuuspolitiikan voidaan katsoa nojaavan neljään pilariin: 1) että se on ulkovaltojen tunnustama; 2) että ulkovallat luottavat siihen; 3) että oma kansa on sen takana; ja 4) että maa on valmis ja kykenevä torjumaan puolueettomuuden loukkaukset.»¹²

Puolueettomuusasemamme vahvistuminen selvitti maanpuolustuksen tarkoituksen ja tehtävän. Hyvin järjestetyn maanpuolustuksen tuli olla ulkopoliittikan tukena pidettäessä maata Pariisin rauhansopimuksen sekä ystävyys- ja avunantosopimuksen määräämissä puitteissa kansainvälisten selkkausten ulkopuolella. Poliittisen tilanteen rauhoittuminen Euroopassa ja ydinräjähdeuhkan osittainen väistyminen ovat lisänneet luottamusta vanhaan aikaiseen maanpuolustukseen.¹³

Sotakorkeakoulussa ja pääesikunnassa oli maanpuolustuksen perusteiden selvittäminen alkanut jo aikaisemmin. Näiden selvitysten perusteella suoritettiin eräitä vähäisiä hankintoja ja säädettiin vuonna 1957 asetus puolustusneuvostosta. Neuvosto antoi oman panoksensa maanpuolustuspoliittiseen mielipiteenmuodostukseen ja puolustusvoimain ylin johto sai maanpuolustuskysymyksissä välittömän informaatioyhteyden valtioneuvoston jäseniin.

Puolustusneuvoston asema, tehtävä ja vaikutusmahdollisuus mielipiteen muodostajana maanpuolustusasioissa selviää, kun tarkastellaan asetuksessa puolustusneuvostolle määrättyjä tehtäviä. Niistä mainittakoon seuraavat mielipiteenmuodostuksen kannalta tärkeimmät:

- sotilaspoliittisen aseman kehityksen seuraaminen, sen vaikutusten selvittäminen valtakunnan puolustukseen sekä selvityksen perusteella määräytyvien puolustustehtävien suunnitteleminen;
- valtakunnan puolustamisen perussuunnitelmien, muun muassa henkisen puolustusvalmiuden, tarkastaminen sekä
- eri alojen maanpuolustusvalmistelujen ohjaaminen ja rahoitussuunnitelmien valmistelemine.

Puolustusneuvoston istuntojen alkaminen ja ensimmäisten perushankintojen suoritus sellaisenaan osoittivat koko kansalle, että maanpuolustuksella jälleen oli merkitystä eri hallinnon alojen joukossa. Hallituksen konkreettinen julkinen kannanotto lujitti huomattavasti maanpuolustuksen asemaa yleisessä mielipiteessä. Toisaalta oli hyvin merkittävää se, että asetuksessa puolustusneuvostosta kartoitettiin virallisessa lakitekstissä ensimmäisen kerran valtakunnan turvallisuuspolitiikan ja koko maanpuolustuksen kaikki alat.¹⁴

Puolustusneuvoston maanpuolustuspoliittisten periaatteiden järjestelmällinen tunnetuksi tekeminen pääsi käyntiin keväällä 1961. Tällöin alkoivat puolustusvoimain komentajan valvonnassa Sotakorkeakoulussa järjestettävät maanpuolustuskurssit, joihin syyskuuhun 1965 on osallistunut yli puoli tuhatta valtioneuvoston ja muun hallinnon, eduskunnan, puolustuslaitoksen, opetusalan, tiedotusalan, talouselämän ja kansalaisjärjestöjen johtavaa henkilöä. Kolme viikkoa kestävät kurssit ovat olleet luonteeltaan ensi sijassa informatiivisia. Luentojen ohella osanottajat ovat sovellutus-harjoituksissa joutuneet paneutumaan oman toimialansa kysymyksiin maanpuolustuksen vaatimusten edellyttämällä tavalla.¹⁵

Valtioneuvoston erikoistoimenpiteet ulottuivat maanpuolustuksellisen mielipiteenmuodostuksen alueelle jo tammikuussa 1960, jolloin asetettiin henkisen maanpuolustuksen komitea. Tämän komitean, jonka puheenjohtajaksi määrättiin Kai v. F i e a n d t, tehtäväksi tuli muun muassa esityksen tekeminen siitä, »miten henkisen maanpuolustuksen johto- ja suorituselimet olisi organisoitava». Kaksi vuotta myöhemmin asiasta valmistuneen mietinnön ensimmäisessä osassa käsiteltiin juuri mielipiteenmuodostuksen perusasioita: isänmaallisuutta ja maanpuolustustahtoa nyky-yhteiskunnassa, maanpuolustusajattelun liittymistä kansalaisajatteluun sekä sen osuutta kansalaiskasvatuksessa, tiedotustoiminnassa, puolustusvoimain kasvatusta- ja suhdetoiminnassa ja tutkimustyössä. Saman vuoden lopulla

hallitus antoi komitean ehdottaman ja puolustusneuvoston suositteleman asetuksen henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnasta. Vuoden 1963 alussa suunnittelukunnan puheenjohtajaksi nimitettiin opetusministeriön kansliapäällikkö Heikki H o s i a sekä jäseniksi eri kansalaispiirejä edustavia henkilöitä. Suunnittelukunta jakaantui jaostoihin.¹⁶

Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta on pyrkinyt useilla eri tavoilla luomaan pohjaa valtiojärjestykseemme sopivalle mielipiteenmuodostukselle maanpuolustusasioissa. Tärkeimpiä toimenpiteitä tässä toiminnassa olivat kesäkuussa 1964 järjestetty kansalaisyhteiskunnan seminaari ja joulukuussa samana vuonna järjestetty varusmieskasvatuksen seminaari. Kansalaisyhteiskunnan seminaarin tarkoituksena oli tarkastella suomalaisen yhteiskunnan säilyttämiselle, kehittymiselle ja puolustamiselle asetettavia henkisiä tavoitteita sekä löytää ne kanavat, joita myöten voidaan vaikuttaa kaikkien kansalaisten maanpuolustusasenteihin. Varusmieskasvatuksen seminaarin tehtävänä taas oli niiden kitkatekijöiden selvittäminen, jotka vaikuttavat kielteisesti varusmiespalvelusta suorittavien maanpuolustusasenteihin. Kummassakin seminaarissa saatettiin huomata, että valtiojärjestykseemme periaatteisiin sopii vaikutteiden ottaminen mahdollisimman laajalta alueelta myös maanpuolustusasioissa. Tilaisuudet olivat käytännöllisenä ohjeena myös upseereille ja aliupseereille sisäisessä kasvatustyössä, jonka tehtävänä on varusmiesten kehittäminen kunnan kansalaisiksi ja hyviksi maanpuolustajiksi. Kantahenkilökunnan mahdollisuudet ja vastuu ovat erikoislaatuiset, sillä mikään muu sisäoppilaitos ei saa valtakunnan kaikkia terveitä miehiä tällä tavoin koulutettavakseen.¹⁷

Puolustusvoimat yleisen mielipiteen muokkaajana

Puolustusvoimien mielipiteenmuodostuksen perusteet ja suuntaviivat on saatu eri teitä maan hallitukselta. Puolustusvoimain sisällä tapahtuvaan mielipiteenmuodostamiseen alkukohtana sotien jälkeisissä puolustusvoimissa voidaan — kuten jo mainittiin — pitää vuotta 1956. Tällöin aloitettiin sotien jälkeinen varsinaisesti puolustuslaitoksen ulkopuolelle suuntautuva tiedotustoiminta. Sen tarkoituksena oli suojelemaan mielipiteen luomista puolustusvoimain työlle. Välittömänä tavoitteena oli määrärahojen saaminen puolustuslaitoksen hankintoihin sekä uhkaavasti supistuvan kanta- ja varusmieskunnan täydentäminen. Toiminta tapahtui pääasiassa sanomalehdistölle annettujen uutisten ja selostusten muodossa sekä kanta- ja varusmieskunnan koulutuksen ja tehtävien tunnetuksi tekemisenä virkamiesten taloudellisesta asemasta päättävässä valtiovarainministeriössä. Sanomalehdistön välityksellä harjoitetun mielipiteenmuodostuksen vaikutuksia ei voida mitata riittävän laajojen tutkimusten puuttuessa. Virkamiesten talou-

dellisten etujen parantamisessa onnistuttiin puolustuslaitoksen henkilökunta nostamaan viiden vuoden aikana lähes siihen asemaan, missä se oli ollut itsenäisyyden alkuvuosina ja toisen maailmansodan aikana.

Näiden toimenpiteiden seurauksena kiinnostus sotilasuraa kohtaan lisääntyi ja vähitellen päästiin siihen tilanteeseen, ettei upseerivajaus enää kasvanut. Ratkaiseva käänne, joka muutaman vuoden kuluttua johtaa upseerivajauksen poistumiseen kokonaan, tapahtui vuonna 1962, jolloin ylioppilastutkinto määrättiin pakolliseksi Kadettikouluun pyrittäessä. Samassa yhteydessä muutettiin aktiiviupseeritutkinnon vaatimuksia siten, että siihen sisällytettiin sotilaallisten aineiden lisäksi yliopistossa suoritettava yhden vieraan kielen pro-exercitiokoe, kasvatusopin approbatur-tutkinto ja mahdollisuus vapaaehtoiseen arvosanojen suorittamiseen muun muassa yleisessä valtio-opissa ja matematiikassa. Näiden toimenpiteiden ja puolustusvoimain yleisen arvostuksen lisääntymisen seurauksena Kadettikouluun oli syksyllä 1965 niin paljon hakijoita, että vain hieman yli puolet heistä voitiin hyväksyä.¹⁸

Huomattavaa puolustuslaitosta koskevan informaation tehostamista merkitsi vuonna 1961 tapahtunut tiedotusupseeriorganisaation luominen ja lyhyen tiedotusupseerikoulutuksen aloittaminen.¹⁹

Puolustusvoimain uutislehden »Ruotuväen» ja tiedotusjulkaisujen »Miesten Koulu» ja »Jokamiehen maanpuolustus» jakamisella sekä näyttely-, näytös- ja juhlatoiminnan uudistamisella ja tehostamisella pyritään lisäämään maanpuolustuksen yleistä tuntemusta.^{20–21}

Maanpuolustuksellisen mielipiteenmuodostuksen johtajat, sisältö ja vaikutus

Mitkä ovat ne johtoportaat, joista on lähtöisin Suomen virallista ulkopolitiittista suuntausta noudattava ja maanpuolustusasenteita muokkaava linja? Keskeisimmässä asemassa ovat henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta ja puolustusvoimat. Viimeksi mainitun osuus ilmenee niin henkisen kuin sotilaallisenkin maanpuolustuksen alueella. Näiltä tahoilta ovat peräisin ne maanpuolustuksellisen mielipiteenmuodostuksen perustekijät, jotka sisältyvät henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan peruseriaatteisiin:

- demokraattinen yhteiskuntamme on sopivin elämänmuoto suomalaisille;
- Suomen etujen mukaista on pyrkiä kaikin keinoin rauhan turvaamiseen ja ristiriitojen välttämiseen;

- maanpuolustuksemme ei ole kohdistettu ketään vastaan, mutta Suomen kansalaisille oman maan aseman ja etujen valvominen sekä turvaaminen on luonnollinen velvollisuus, mitä muun muassa YK:n peruskirja erityisesti arvostaa ja
- maallamme on valitsemaamme ulkopoliittista linjaa noudattaen mahdollisuus pysytellä sotien ulkopuolella, mikäli tekemiemme sopimusten mukaisesti huolehdimme maanpuolustuksesta.²²

Puolustusvoimain komentaja S. Simelius käsitteli Reserviupseerikoulussa maaliskuussa 1964 mielipiteenmuodostuksen erästä keskeisintä kysymystä — maanpuolustuksemme mahdollisuuksia — seuraavasti:

»On sanottu, että kriisin sattuessa pienellä maalla ei nykyisin ole mitään mahdollisuutta puolustautumiseen. Tämä väite ei perustu kriittilliseen ja eri mahdollisuudet huomioonottavaan järkevään arviointiin. Pikemminkin sanoisin, että se on perustelemattoman, yksipuolisen ja puhtaasti tunnepitoisen katastrofiajattelun tulos. Maantieteellisestä väliasemastamme huolimatta alueellamme ei ole ydinaseidenkaan käyttöä ajatellen strategisesti merkittäviä kohteita. Sitäpaitsi alueemme koko, omalaatuinen maastomme, vuodenaika- ja muut olosuhteemme, omaperäiset koetut menettelytapamme sekä suhteellisen runsaat miesvoimavaramme antavat meidän puolustuksellemme sellaisen lujuuden, että on perusteltua aihetta uskoa meidän voivan selviytyä. Mutta tämä edellyttää, että puolustuksemme materiaalisista tarpeista on pidetty riittävästi huolta. Pienen maan maanpuolustus ei hyvin hoidettunakaan voi muodostaa vaaraa maailmanrauhalle. Koko asejärjestelmämme samoin kuin aseistuksemme määrä osoittavat selvästi, että ne ovat tarkoitetut vain oman alueemme suojaamiseen ja hallussa pitämiseen.»²³

Onko maanpuolustuksellisella mielipiteenmuodostuksella ollut vaikutusta kansalaisten mielipiteisiin? Erään vuonna 1964 valmistuneen tutkimuksen mukaan puolustusvoimain säilyttämistä kannatti 79 % haastatelluista. Kun vastaava luku vuonna 1948 oli 54 %, maanpuolustuksellisella mielipiteen muodostamistyöllä voidaan olettaa olleen tiettyä vaikutusta.²⁴

Mielipiteen muuttuminen kuvastuu myös puolueiden politiikassa ja ohjelmissa. Nykyisin puolueet hyväksyvät periaatteessa aseellisen maanpuolustuksen. Esimerkiksi sosiaalidemokraatit toteavat olevan käytännössä välttämätöntä ylläpitää puolustusvoimia »pienen maan turvallisuusnäkökohtien ja meitä sitovien velvoitusten vuoksi». Mielipiteiden muuttuminen johtuu kuitenkin vain osaksi sisäisestä informaatiotyöstä. Yleisellä kansainvälisellä kehityksellä on muutokseen sen sijaan ollut huomattava osuus.²⁵

LÄHDEVIITTEET

- ¹ Puolustusrevisio, Suomen puolustuskysymys s. 1—23.
- ² Hannes Raikkala, Suojeluskuntain historia III s. 242—259.
- ³ Valtiopäivät 1922, Pöytäkirjat s. 561—562.
- ⁴ Valtiopäivät 1938, Pöytäkirjat s. 286—318, 588—608, 643—680, 712—739 sekä hallituksen esitykset 20 ja 37.
- ⁵ Vrt. Vilho Tervasmäki, Eduskuntaryhmät ja maanpuolustus s. 25—44, 123—146 ja 206—229.
- ⁶ J. K. Paasikivi, Paasikiven linja I s. 9—27.
- ⁷ Tiedot perustuvat neuvottelupäiville osallistuneen kirjoittajan muistiinpanoihin.
- ⁸ J. K. Paasikivi, mt. s. 98—101 ja 192—194.
- ⁹ V. Tervasmäki, Puolustusvoimat Suomen valtiokoneiston osana s. 98—100 (Tiede ja Ase 12/1954).
- ¹⁰ Jaakko Valtanen, Maanpuolustushenki — totalisen sodan tärkeä ase s. 24—29 (Tiede ja Ase 15/1957).
- ¹¹ J. K. Paasikivi, mt. s. 192—194. Vrt. tasavallan presidentin Urho Kekkosen puhe 19. 9. 1955, (Uusi Suomi 20. 9. 1955). Ulkoministeriön tiedonanto 9. 1. 1963.
- ¹² Urho Kekkonen, Puhe Kouvolassa 28. 12. 1961. (Helsingin Sanomat 29. 12. 1961).
- ¹³ Risto Hyvärinen, Puolueettomuus ja aseistuksen rajoittaminen s. 195—206 (Poliittikka 4/1964).
- ¹⁴ Vilho Tervasmäki, Maanpuolustus s. 380—381 (Yhteiskuntatieteiden Käsikirja I); Suomen Asetuskokoelma n:o 137/21. 3. 1957.
- ¹⁵ Puolustusvoimain komentaja, Puhe maanpuolustuskurssien avajaisissa 8. 2. 1965 (Päeesikunta).
- ¹⁶ Henkisen Maanpuolustuksen Komitea, Mietinnön I osa s. 4—10.
- ¹⁷ Henkisen Maanpuolustuksen Suunnittelukunta, 6 päivää kansalaisajattelua s. III—VI.
- ¹⁸ Päeesikunnan koulutusosasto, Aktiiviupseerikoulutus (1963).
- ¹⁹ Päeesikunta, Tiedotustoimintaohjeet 1—2/1961 ja 3/1963.
- ²⁰ Päeesikunta, Valistustyöohjeet v. 1964—1965.
- ²¹ Kilttojen juhla s. 10—13 (Peitsi 8/1965).
- ²² Henkisen Maanpuolustuksen Suunnittelukunta, Henkisen Maanpuolustuksemme perusta, tavoitteet ja tehtävät (Moniste 1964).
- ²³ Puolustusvoimain komentaja, Puhe RUK:n 114:n kurssin päättäjäisjuhlassa (Ruotu-väki 5/17. 3. 1964).
- ²⁴ Risto Hyvärinen, Havaintoja turvallisuuspolitiikkaa koskevista käsityksistä (Moniste 1964).
- ²⁵ Olavi Borg, Suomen puolueet ja puolueohjelmat s. 311.